

ผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนและครัวเรือนในชุมชนที่มี
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย
IMPACT OF ECOTOURISM ON RURAL COMMUNITIES AND
HOUSEHOLD IN NORTHERN THAILAND

ปรารธนา ยศสุข เฉลิมชัย ปัญญาดี
Pradtana Yossuck Chalermchai Panyadee

ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร

คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 50290

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลายประการ ได้แก่ ศึกษาแนวโน้มศักยภาพการขยายตัว, รูปแบบและกิจกรรม, สถานการณ์ปัจจุบัน, ความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการ, ผลกระทบ, และแนวทางการจัดการที่เหมาะสมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อชุมชนและครัวเรือนในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย เก็บข้อมูลใน 11 ชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และน่าน โดยในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ บ้านแม่กำปอง อ.แม่ฮอน, บ้านแม่สะและ และบ้านแม่ตะมาน อ.แม่แตง, และบ้านห้วยห้อย อ.แม่วาง, ใน จ.แม่ฮ่องสอน ได้แก่ บ้านผาปอง และบ้านห้วยฮี้ อ.เมือง, บ้านถ้ำลอด และบ้านเมืองแพม อ.ปางมะผ้า, ใน จ.น่าน ได้แก่ บ้านสันเจริญ อ.ท่าวังผา, บ้านห้วยหยวก อ.เวียงสา และบ้านสองแคว อ.เมือง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวจำนวน 92 คน และชาวบ้านทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 198 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยเป็นดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพและมีแนวโน้มการขยายตัวสูง มีรูปแบบและเส้นทางที่มีศักยภาพ บางชุมชนมีกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ มีเส้นทาง การท่องเที่ยวที่ชัดเจน และมีการจัดการท่องเที่ยวที่ดีทั้ง รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 3 รูปแบบย่อย คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และเกษตร ชุมชนคาดการณ์ว่า ในอนาคตจำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นและนักท่องเที่ยวจะใช้จ่ายในชุมชนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นชุมชนระบุความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านการพัฒนาทางกายภาพของสถานที่ท่องเที่ยว ความรู้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านระบบคิดและด้านภูมิปัญญา โดยชุมชนสามารถค้นหา นำภูมิปัญญามาใช้ในการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลัง แต่ความเข้มแข็งด้านการรวมและจัดการกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยว และด้านกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อย

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อชุมชนในด้านสังคมน้อยมาก ไม่ว่าด้านความมีน้ำใจและการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน การย้ายเข้าของคนนอกชุมชน และการย้ายออกของคนในชุมชน เช่นเดียวกันกับผลกระทบในด้านวัฒนธรรมการอยู่อาศัย ได้แก่ ลักษณะของที่อยู่อาศัย การละเล่นพื้นเมือง การแต่งงานกันทำระหว่างชายและหญิง ลักษณะและชนิดของอาหาร และการแต่งกาย อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลับมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนในด้านการใช้ภาษา โดยเฉพาะความต้องการใช้ภาษาต่างประเทศ และเวลาของการเลี้ยงดูบุตรที่น้อยลงในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนใน 2 ด้านย่อย คือ ด้านการประกอบอาชีพและด้านรายได้ โดยมีผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวมากกว่าชาวบ้านทั่วไป อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกลับไม่มีผลกระทบต่อค่าครองชีพของคนในชุมชน นอกจากนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลกระทบต่อผลต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวน้อย ยกเว้นในชุมชนที่มีการรวมกลุ่มและการจัดการท่องเที่ยวได้ดี

สำหรับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมในชุมชนภาคเหนือ พบว่า ควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การเชื่อมโยงที่ดีระหว่างชุมชน หน่วยงานและบริษัทนำเที่ยว การส่งเสริมการลงทุนในรูปธุรกิจชุมชน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น

ในท้ายสุดการศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การพัฒนาทักษะด้านภาษาและทักษะด้านการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่ชุมชน การประชาสัมพันธ์ การกระตุ้นการมีส่วนร่วม และอื่นๆ อีกทั้งเสนอแนะการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการศึกษาด้านผลกระทบด้านต่างๆ ต่อชุมชนในระยะยาว ตลอดจนการขยายพื้นที่การศึกษาให้กว้างและครอบคลุมในระดับประเทศ เป็นต้น

ABSTRACT

Objectives of this study were to investigate a tendency of expansion, present situation, patterns and activities of, communities' strength in participating, impact of, and suitable management of ecotourism in rural northern Thai communities

and households. The study was conducted in 11 rural communities of 3 provinces; Chiangmai, MaeHongSon, and Nan. Names of the communities are MaeKumpong, MaeSae, MaeThaman, and HuayHoi (in Chiangmai), PhaBong, TumLod, MaungPam, and HuayHee (in MaeHongSon), and SunCharoen, HuayYuak, and SongKwae (in Nan). Data was collected through structured interview together with in - depth interview. Respondents were 92 stakeholders in ecotourism, and 198 residents who were not involved in ecotourism. The data was analyzed by descriptive statistics and content analysis.

Results of the study were as followed;

There was a strong tendency of ecotourism's expansion in the rural northern Thai communities studied. Some of the communities had systematic patterns and activities of ecotourism, fixed travel route, and efficient ecotourism's management. Patterns of ecotourism in the communities can be divided into natural tourism, cultural tourism, and agro - tourism. The communities predicted that number of tourists would increase, as well as their expenses. Nevertheless, the communities needed physical development at the tourism's area, knowledge of tourism management, and natural resources preservation.

Ecotourism empowered the communities' system of thinking and recalled their local wisdom, which they could take these as tourism's resources. In addition, this preserved local wisdom would be able to pass to their next generation. However, the communities had limited level of grouping their local people to manage ecotourism, as well as lacking of learning process and learning network.

Ecotourism had less impact on both of the communities' thoughtfulness and dependency to others, and communities' immigration and migration of communities' residents. Also it had no impact on their living culture (e.g., way of living, traditional plays, division of labors between gender, consumption of local meal and traditional way of dressing). Even so, ecotourism held some effects to the communities concerning foreign language usage and childcare especially during a high tourist season.

Ecotourism certainly had economical impact on the communities (i.e., occupation opportunities and income). Likely, there was more impact on local entrepreneurs than residents. However, there was no impact of ecotourism on their living expenses. There was no impact of ecotourism on natural resources' preservation, except for a few communities that had well - organized groups in tourism management.

Approaches for ecotourism management in northern Thailand should focus on a strengthening of community participation, a strong link between government sectors, private sectors and local people, an enhancement of a community business, and an effective public relation for ecotourism.

The study provided some suggestion for ecotourism development in the northern region, such as a skill development of foreign languages (English emphasis) for local people, enhancing a good tourist service in a community, promoting public relation about ecotourism, and an encouragement for community participation. It also suggested a longitudinal research and expanding a research area to coverage the whole country.